

SIUN SOTEN LASTENSUOJELUN PERHEKUNTOUTUS KUPERKEIKKA

Kotiin vietävän perhekuntoutuksen
mallinnus

Liisa Jokinen
Kehittämispäällikkö, SOS-Lapsikylä
2/2020

 SOS
LAPSIKYLÄ

Siun
SOTE

Sisällys

1	Palvelun mallintamisen tausta	3
2	Monitoimijaisen perhekuntoutuksen sisältöelementit.....	4
3	KuPerKeikan kohderyhmä	5
3.1	Tyypillisiä KuPerKeikka-jaksolle ohjautumisen syitä	6
3.2	Milloin intensiivinen kuntoutus kannattaa?	6
4	KuPerKeikka-jakson rakenne ja työmenetelmät.....	7
5	KuPerKeikka-perhekuntoutuksen toteuttamisen edellytykset	8
5.1	Palvelun johtaminen ja rakenne.....	9
5.2	Kuntoutuksen toteutus.....	9
5.3	Arjen toiminta	10
6	Lopuksi.....	11
	Liite 1: Asiakaspalautelomake	12
	Liite 2 Kooste asiakaspalautteista.....	16

1 Palvelun mallintamisen tausta

Siun sote ja SOS-Lapsikylä tekivät yhteistyötä Pohjois-Karjalan lasten ja perheiden palveluiden kehittämistyössä vuosina 2018–2019. Osana yhteistyötä toteutettiin Siun soten lastensuojelussa kotiin vietävän perhekuntoutuksen mallinnustyö. Mallinnuksen kohteena oleva perhekuntoutus KuPerKeikka aloitti toimintansa pilotti kokeiluna toukokuussa 2018 ja oli osa Pohjois-Karjalan lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman valtakunnallista hallituksen kärkihanketta (LAPE).

KuPerKeikan tavoitteena oli vähentää tarvetta kodin ulkopuolisiin sijoituksiin ja huostaanottoihin sekä tarjota intensiivistä ja vaikuttavaa palvelua lastensuojelun asiakkaana oleville perheille. Tarve lastensuojelun tuen kehittämiseen on ilmeinen. Huostaanottojen määrä on kasvanut Pohjois-Karjalassa, kuten myös monilla muilla alueilla Suomessa viime vuosien aikana. Huostaanottojen määrän kasvu on osoitus siitä, että nykyinen palvelujärjestelmä ei ole kyennyt vastaamaan lasten ja perheiden tuen tarpeisiin riittävän varhaisessa vaiheessa.

Perhekuntoutus KuPerKeikka-pilotin toiminta-ajatuksena oli, että perheen omaan elinympäristöön jalkautuva ja asiakaslähtöisiin tavoitteisiin perustuva intensiivinen kuntoutus on vaikuttava tapa auttaa vahvan tuen tarpeessa olevia lapsia ja perheitä. Palvelun tarkoituksena oli tarjota perheille vaihtoehto laitosten perhekuntoutuksen rinnalle. Palveluun ohjattiin perheitä, joiden kohdalla harkittiin huostaanottoa tai lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle, mutta perheen arvioitiin hyötyvän kuntouttavasta työotteesta. Intensiivisellä perhekuntoutuksella pyrittiin myös tukemaan perheitä huostaanottojen purkamisen yhteydessä, jotta lapset ja nuoret voisivat palata tuetusti kotiin. Tiimin nimeksi valittiin KuPerKeikka, jossa sanat kuntoutus ja perhe yhdistyvät. Palvelu oli perheille määraikainen ”keikka”, jonka tarkoituksena oli saada arkea uuteen asentoon.

KuPerKeikka-pilotin aikana palvelussa työskenneltiin yhteensä 35 perheen kanssa, joissa lapsia ja nuoria oli yhteensä 72. Lapsista kotihoidossa olevia pieniä lapsia oli 5, varhaiskasvatuksessa 17, alakoulussa 27, yläkoulussa 16 ja lukiossa tai ammatillisissa opinnoissa 7.

KuPerKeikka-tiimissä työskenteli pilotin ajan 05/2018–12/2019 kaksi työparia, jotka olivat koulustaustaltaan sosionomi AMK, yhteisöpedagogi AMK sekä lähihoitaja. SOS-Lapsikylän kehittämispäällikkö Liisa Jokisen roolina oli järjestää työryhmälle kuukausittain työpaja, jossa palvelun mallintamista työstettiin käytännön työtä reflektoiden. Työpajoihin osallistuivat myös Siun soten lastensuojelun palvelupäällikkö ja tiimin esimiehenä toimiva johtava sosiaalityöntekijä. Palvelusta kerättiin asiakaspalautetta sekä vanhemmilta että lapsilta ja vanhempien kokemuksista on valmistumassa Itä-Suomen yliopistosta vuonna 2020 myös Anna-Maria Parviaisen pro gradu -tutkielma ”Vanhempien kokemuksia kotiin vietävästä perhekuntoutuksesta”.

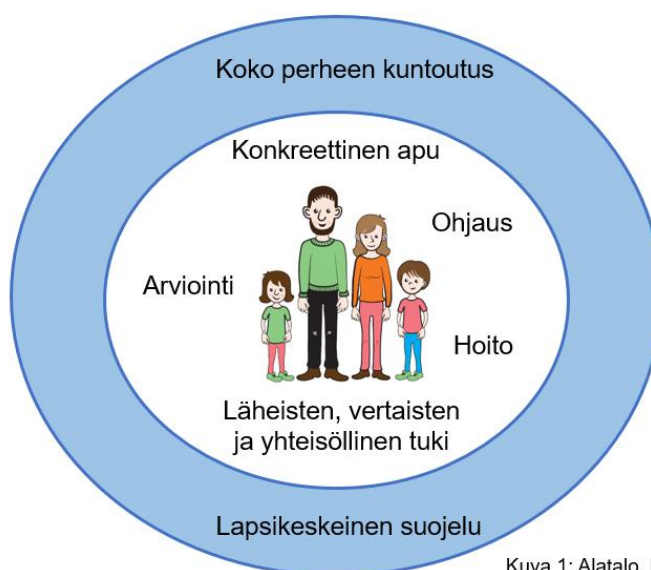
Perhekuntoutuksessa onnistuttiin hyvin suunnitelmallisessa työssä perheiden kanssa. Pilotin aikana perhekuntoutuksen alkaessa toteutettavien arviointijaksojen aikana päädyttiin lopettamaan palvelu suunnitellusti kolmen perheen kanssa. Näiden perheiden kohdalla muut palvelut osoittautuivat paremmin perheen tuen tarvetta vastaavaksi tai perheen tilanne tasaantui jo arviointijakson aikana. Vain yhden perheen kohdalla palvelu päättyi suunnittelemattomasti. KuPerKeikka-jakson aikana huostaanottoja tai sijoituksia kodin ulkopuolelle tehtiin neljän lapsen kohdalla. KuPerKeikka-työskentelyä jatkettiin myös tapauksissa, joissa perheen lapset jouduttiin sijoittamaan kiireellisesti. Kolme lapsista palasi takaisin kotiin, yksi lapsi otettiin huostaan.

Keskeiseksi elementiksi KuPerKeikassa muodostui työn kuntoutuksellinen ja vahvasti tavoitteellisuuteen perustuva orientaatio, joka osoittautui tuloksekkaaksi tavaksi toteuttaa lasten ja perheiden kanssa tehtävää työtä. Intensiivinen työskentely perheen arjessa auttoi muodostamaan kokonaisvaltaisesti tietoa lapsen ja perheen tilanteesta sekä lapsen kasvua ja terveyttä uhkaavista tekijöistä, mutta myös perheiden voimavaroista ja vahvuuksista, jotka eivät olleet aiemmin lastensuojelussa tiedossa. Tarjottu tuki pystyttiin räätälöimään tämän kokonaisvaltaisen tiedon perusteella vastaamaan aidosti perheen tarpeita. Intensiivinen työskentely rakensi myös luottamuksellisen suhteen perheisiin, joka mahdollisti vaikeidenkin aiheiden käsittelyn yhdessä. Intensiivisellä kuntoutuksella pystyttiin sekä suojelemaan lasta, että estämään huostaanottoja aiempaa paremmin.

2 Monitoimijaisen perhekuntoutuksen sisältöelementit

Palvelun mallintaminen on tapa hahmottaa, mitkä tekijät muodostavat laadukkaan palvelun perustan ja kestävästi palvelutoiminnan edellytykset. Tarve mallintaa lastensuojelussa toteutettavaa työtä havaittiin myös LAPE-kärkihankkeen aikana vuosina 2017–2018. Monitoimijaisen perhetyön ja perhekuntoutuksen sisältöelementtien avulla jäsenettiin lastensuojelussa toteutettavan työskentelyn eroja verrattuna esimerkiksi sosiaalihuollossa toteutettavaan perhetyöhön (Alatalo, Lappi & Petrelius 2017).

Myös lastensuojelussa tehtävän perhekuntoutuksen ja perhetyön välistä suhdetta jäsenettiin LAPE-hankkeen aikana. Alatalo kirjoittajakumppaneineen (2017, 4) toteaa, että perhetyön ja perhekuntoutuksen välisen jaottelun sijaan molemmat palvelumuodot tulisi nähdä työskentelynä, jota kokonaisuutena määrittävät lapsikeskeinen suojeleminen ja perheen toimijuutta vahvistava kuntoutus. Lapsikeskeisen suojeleminen erottaa lastensuojelun perhetyön ja -kuntoutuksen muista perhetyön muodoista. Lapsikeskeisen suojeleminen ja koko perheen kuntoutuksen lisäksi perhetyön ja perhekuntoutuksen keskeisiä sisältöelementtejä ovat lapsen ja perheen tilanteen ja tuen tarpeiden arviointi, konkreettinen apu, ohjaus, läheisten, vertaisten ja yhteisön tuki sekä hoito. Sisältöelementit on esitetty alla olevassa kuvassa (Kuva 1).

Kuva 1: Alatalo, Lappi, Petrelius (2017)
Yhteisen monitoimijaisen perhetyön
sisältöelementit

KuPerKeikka-mallinnuksen aikana todettiin, että sisältöelementit olivat läsnä myös KuPerKeikan toiminnassa. **Lapsikeskeinen suojele** oli myös KuPerKeikka-työn keskeisin ydin ja merkitsi ennen kaikkea lapsen ja hänen tarpeidensa tekemistä näkyväksi sekä lapsen osallisuuden rakentamista perheen arjessa. **Koko perheen kuntoutuksen periaate** toteutui KuPerKeikassa ottamalla työskentelyyn mukaan kaikki lapsen arjen ympäristöt. Näin toimittiin esimerkiksi työskentelemällä ero-perheissä lapsen molemmissa kodeissa ja työskentelemällä aktiivisesti myös lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen sisaruksien kanssa.

Arviointityö havaittiin KuPerKeikka-pilotissa merkitykselliseksi vaiheeksi perheen sitoutumisen kannalta. Jakson alussa panostettiin siihen, että perhe pystyi itse nostamaan arviointijaksolla esiin heille merkitykselliset asiat ja että perhe tuli tilanteessaan kuulluksi. Monien perheiden kokemus oli, että he eivät olleet aiemmin tulleet kuulluksi lastensuojelussa. Keskeisenä periaatteena oli perheen arjessa yhdessä toimimalla tapahtuva arviointi, jossa sekä vanhemmat, lapset että työntekijät tekivät arviota omasta näkökulmastaan. Myös tiivis yhteistyö koulun, varhaiskasvatuksen ja perheiden muiden palveluiden toimijoiden kanssa oli osa arviointia ja kuntoutuksen kokonaisuutta. Arviointijakson aikana arvioitiin yhdessä myös sitä, onko kuntoutus perheelle sopiva palvelu.

Ohjaustyötä muihin palveluihin tehtiin osana tukikokonaisuuden suunnittelua. **Hoidon** näkökulmasta KuPerKeikka toteutti esimerkiksi psykiatrisen hoidon mahdollistamiseksi tehtävää arkea vaikuttavaa työtä, joka poisti hoidon saamiseen liittyviä esteitä perheen arjessa. Psykiatrisen hoidon aikana KuPerKeikan toteuttama perheen arjen kuntoutus ja hoito koordinoitiin perheelle sopivaksi kokonaisuudeksi. **Konkreettisen avun tarjoaminen** vanhemmille oli osa KuPerKeikan työtä, joka osaltaan vahvisti vanhempien sitoutumista ja kokemusta avun saamisesta. Konkreettinen apu oli esimerkiksi lasten- ja kodin hoitoon liittyvää apua väsyneille vanhemmille.

Läheisten, vertaisten ja yhteisöllinen tuki todettiin työskentelyssä tärkeäksi ja nykytilanteessa puutteellisesti hyödynnetyksi voimavaraksi. Pilotin myötä todettiin, että lastensuojelussa on asiakkaana lapsia, joiden läheisverkostosta ei ole juurikaan tietoa, sillä sitä ei oltu ennen perhekuntoutusjaksolla tehtyä kartoitusta selvitetty kovinkaan syvällisesti. KuPerKeikka jakson aikana paikannettiin uudenlaisia lähiverkoston voimavaroja esimerkiksi sukulaisista ja muista perheen jäsenistä, joita voitiin tuoda perheen tueksi. KuPerKeikan jatkokehittämisen kannalta nähtiin tärkeäksi, että palvelussa olisi jatkossa mahdollista myös tarjota intervallijaksoja tai kuntoutuksen tuloksia ylläpitävää työskentelyä, johon voitaisiin kytkeä vahvemmin myös vertaistukeen perustuvaa työskentelyä.

3 KuPerKeikan kohderyhmä

KuPerKeikka-mallinnuksen avulla haluttiin edesauttaa sitä, että lastensuojelun avohuollon tuessa voitaisiin tunnistaa nykyistä paremmin erilaisia asiakastarpeita ja rakentaa näihin tarpeisiin vastaavaa tukea. Intensiivinen kotona tehtävä perhekuntoutus ei sovi kaikille, eikä se ole vastaus kaikenlaisiin tilanteisiin. Esimerkiksi kannatteleva kriisityö ja kuntoutus ovat työorientaatioina toisistaan eroavia. Kriisityö, jota esimerkiksi lastensuojelun tehostettu perhetyö usein on, painottuu tilanteissa, joissa perheellä ei ole voimavaroja muutostyöskentelyyn. Tässä työmuodossa prosessi on enemmän työntekijävetoista ja kannattelevaa, kun taas kuntoutuksen orientaatioissa keskitytään herättämään yhteisen reflektoinnin avulla perheen omia ajatuksia tilanteestaan ja muutostarpeistaan. Perhe löytää haasteisiinsa omat ratkaisunsa, joiden toteutusta ja toimivuuden arviointia työntekijä tukee.

KuPerKeikka-jaksolle ohjautui perheitä, joiden kohdalla kevyemmät avohuollon tukitoimet eivät olleet riittäviä ja lapsen tilanteessa pohdittiin kodin ulkopuolelle sijoittamisen tai huostaanoton tarvetta. Pilotin käynnistyessä jäsennettiin, että jos vanhemmalla on akuutti päihdeongelma tai vakava mielenterveyden häiriö, ei perhekuntoutus ole silloin lapsen näkökulmasta ensisijainen palvelu. Myös tilanteissa, jossa vanhemmalla ei ole riittävästi voimavaroja lapsen perustarpeista huolehtimiseen, voi esimerkiksi laitospuotoisena kuntoutuksena toteutettava palvelu olla parempi ratkaisu. Kuntoutuksellisesta orientaatiosta toteutetun palvelun nähtiin vaativan vanhemmalta riittävästi voimavaroja aktiiviseen osallisuuteen.

3.1 Tyypillisiä KuPerKeikka-jaksolle ohjautumisen syitä

- Vanhemman uupumus, joka oli usein epämääräisesti tiedossa
- Lapsen aggressiivisuus ja vanhemman haasteet tähän vastaamisessa
- Lapsen koulunkäynnin vaikeudet ja vanhemman haasteet tähän vastaamisessa
- Lapsen ongelmat varhaiskasvatuksessa, esim. ryhmätilanteissa
- Lapsen vaikeudet asettua aikuisen ohjaukseen
- Uusperheen ja eroperheen riitaiset välit
- Perheen tilanteen vakauttaminen ennen psykiatrista hoitojaksoa tai terapiaa

Osana mallinnusta jäsennettiin perhekuntoutuksen työskentelyn keskeisiä teemoja prosessomalla asiakkaana olevien perheiden kanssa tehtävän työskentelyn yhdistäviä piirteitä. Ohjaamisen alkuperäisestä syystä riippumatta KuPerKeikka-kuntoutuksen työskentelyssä keskeisiä teemoja olivat:

- 1) Arjen harjoittelu: Rutiinit, perheen yhteinen aika, koulunkäynti
- 2) Perheen keskinäinen vuorovaikutus, tunneyöskentely
- 3) Vanhemman kyky nähdä lapsen näkökulma
- 4) Lapsen osallisuuden rakentaminen perheessä ja lapsen muissa arjen ympäristöissä

3.2 Milloin intensiivinen kuntoutus kannattaa?

Mallinnuksen aikana todettiin, että intensiivinen työskentelyote soveltuu monenlaisille perheille. Vaikeuttavinta tiivis KuPerKeikka-työskentely voisi kuitenkin olla lastensuojelun asiakkuuden alkaessa. Tällöin saataisiin hyvä käsitys perheen tilanteesta ja osattaisiin paremmin räätälöidä heidän tarpeisiinsa sopiva apu. Kun vanhempain luodaan heti lastensuojelun asiakkuuden alussa tiiviillä tapaamisella hyvä suhde, myös vaikeiden asioiden käsittely helpottuu. Kun vanhemmilla on lastensuojelun tarjoamasta tuesta positiivinen kokemus, on apua myös helpompaa hakea jatkossa. Näin voidaan ennaltaehkäistä tuen piiriin ohjautumista liian myöhäisessä vaiheessa.

Lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheen lisäksi KuPerKeikka palvelun keskeiset onnistumiset saavutettiin tilanteissa, joissa lapsi sijoitettiin kiireellisesti kodin ulkopuolelle ja kuntoutusta perheen kanssa jatkettiin. On tyypillistä, että kiireellinen sijoitus aiheuttaa vanhemmassa kriisin ja lamaanuksen, jossa oma kyvykyys vanhempänä koetaan hyvin puutteelliseksi. Etenkin tällöin vanhempien kanssa tulisi jatkaa kuntoutuksellista työskentelyä, joka mahdollistaa lapsen palaamisen takaisin kotiin. KuPerKeikan työskentelyllä vahvistettiin vanhemman uskoa siihen, että lapsen kotiinpaluu on mahdollinen ja vanhemmuus voi jatkossa kantaa. KuPerKeikka-tiimi työskenteli sekä vanhemman kanssa yksilötyöskentelynä, että yhdessä perheen kanssa. Myös lasta tavattiin sijoituksen aikana yksilötapaamisissa.

KuPerKeikka-työskentely ei onnistunut vastaamaan kaikenlaisiin tilanteisiin. Lastensuojelussa on asiakkaana myös perheitä, joissa vanhemmilla ei ole ollenkaan motivaatiota muutokseen tai he eivät millään tasolla usko muutoksen mahdollisuuteen. On myös tilanteita, joissa vanhempi ei näe tarvetta muutokselle. Vanhemmat saattavat myös toivoa, että työskentely kohdentuu vain lapseen. KuPerKeikka tiimi pyrki motivoimaan myös näitä perheitä muutostyöskentelyyn, mutta siinä ei aina onnistuttu. Intensiivinen työskentely tuottaa jo arviointivaiheessa paljon tietoa lapsen tilanteesta, joka ei välttämättä ole ollut aiemmin lapsen vastuusosiaalityöntekijän tiedossa. Siksi on myös tilanteita, joissa intensiivisen perhekuntoutusjakson tieto johtaa huostaanottoon ja on lapsen edun mukainen ratkaisu.

4 KuPerKeikka-jakson rakenne ja työmenetelmät

Kuperkeikka-jakso käynnistyi lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän läheteellä. Sosiaalityöntekijä kertoi perheelle alustavaa tietoa palvelusta ennen jakson alkua. Työskentely käynnistettiin alkutapaamisella, jossa olivat paikalla perhe, lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja perheen kanssa työskentelyn aloittava KuPerKeikka-työpari.

Kuva 2: KuPerKeikka jakson rakenne

KuPerKeikka-jakso (Kuva 2) jakaantui kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa **arviointijaksolla** työntekijät arvioivat yhdessä perheen ja lapsen vastuusosiaalityöntekijän kanssa perheen tilannetta, muutostarpeita ja vahvuuksia. Perheen odotettiin sitoutuvan 2–3 käyntikertaan viikossa, jotta perheeseen tutustuminen olisi riittävän intensiivistä. Arviointijakson jälkeen pidettiin arviointipalaveri, jossa jäsennettiin työskentelyjakson tavoitteita yhdessä perheen ja lapsen vastuusosiaalityöntekijän kanssa. Arviointityö jatkui läpi kuntoutusjakson.

Työskentelyjaksolla keskityttiin työstämään arviointijakson perusteella hahmotettuja muutostarpeita viikkotavoitteiden muodossa. Tässä vaiheessa esimerkiksi perheen keskinäistä vuorovaikutusta ja arjen sujuvuuteen vaikuttavia ratkaisuja harjoiteltiin ja reflektoitii yhdessä. **Ylläpitovaiheessa** työskentely perheen kanssa toteutui harvajaksoisemmilla käynneillä. Tapaamisia oli jakson vaiheesta riippuen 1–5 krt/vko, perheen yksilöllisen tarpeen mukaan. Työpareilla oli mahdollisuus tiivistää tapaamiskertoja perheen tilanteen muuttuessa, jopa useaan käyntiin päivässä, jos perheen tarpeena oli esimerkiksi harjoitella aamulla kouluun lähtöä ja muita siirtymätilanteita. Ylläpitovaihe nähtiin palvelussa tarpeelliseksi, sillä muutoksen ja uusien toimintamallien ylläpito on vaikeaa. Kuntoutuksen kesto arvioitiin aina yksilöllisesti ja perhekohtaisesti.

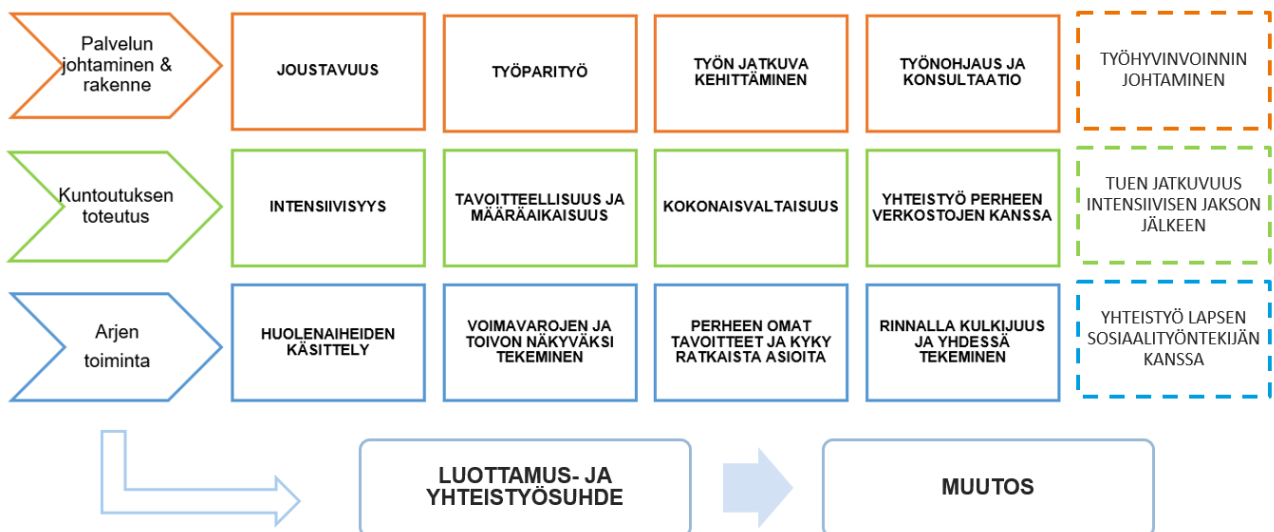
Työskentelyn menetelmät rakennettiin jokaisen perheen kanssa yksilöllisesti. Lähes kaikkien perheiden kanssa tehtiin vahvuudet ja huolet -kysely, jossa lapsi, vanhemmat ja ohjaaja arvioivat perheen tilannetta. Työskentelyssä hyödynnettiin myös muun muassa seuraavia menetelmiä:

- Toiminnallinen arjen harjoittelu yhdessä
- Elämänjana, sosiaalinen atomi, verkostokartta
- Perhepalaverit, perheen yhteisten sääntöjen laatiminen
- Haastavien tilanteiden harjoittelu yhdessä
- Erilaiset työskentelykortit, esim. vahvuus kortit
- Leikki, pelit, ulkoilu, retket
- Vuorovaikutustilanteiden videointi, valokuvaus

5 KuPerKeikka-perhekuntoutuksen toteuttamisen edellytykset

KuPerKeikka-pilotin aikana paikannettiin edellytyksiä, joita kestäväällä pohjalla toimivan ja perheiden tilanteisiin muutosta tuottavan kotiin vietävän perhekuntoutuksen toteuttaminen vaatii. Näitä tekijöitä paikannettiin perheiden kanssa tehtävän työn lisäksi palvelun ammatillisen orientaation ja palvelun taustalla toimivien rakenteiden osalta. Kun nämä edellytykset täyttyvät, perheiden kanssa on mahdollista muodostaa luottamus- ja yhteistyösuhde, jonka avulla muutos syntyy.

Alla olevassa kuvassa (Kuva 3) nämä edellytykset on kuvattu kolmessa tasossa, jossa Arjen toiminta taso kuvaa työskentelyn orientaatiota arjessa perheen kanssa. Kuntoutuksen toteutuksen taso kuvaa ammatillista orientaatiota, joka perustuu kuntoutuksen peruseriaatteisiin. Palvelun johtamisen ja rakenteen taso kuvaa tekijöitä, joita palvelua toteuttavan organisaation tulisi mahdollistaa työtä tukevin ja laatua varmistavina elementteinä. Kuvassa katkoviivalla esitetyt osa-alueet ovat edellytyksiä, joiden jatkokehittäminen nähtiin mallinnuksen päättyessä tarpeelliseksi.

Kuva 3: Kuperkeikka-perhekuntoutuksen toteuttamisen edellytykset

5.1 Palvelun johtaminen ja rakenne

JOUSTAVUUS: Asiakslähtöisen palvelun toteuttaminen edellyttää palvelun joustavuutta. Työntekijöiden työajat tulee organisoida niin, että myös ilt- ja viikonlopputyö on osa palvelua. Perheiden tulee saada palvelua ajankohtana, joka vastaa heidän tuen tarvettaan. Joustavuus merkitsee myös palvelun sisällön yksilöllistä räätälöintiä kuntoutuksen vaiheen ja perheen tarpeiden mukaan. Asiakkaiden tarpeisiin perustuvan joustavuuden ohella joustavuus on keskeistä myös ammattilaisten yhteistyön osalta. Kun kotiin vietävää perhekuntoutusta tekevällä tiimillä on yhteiset työtilat lastensuojelun muiden toimijoiden kanssa, tiedon vaihtoa ja koordinoitua voidaan tehdä arjessa nopeasti. Tässä suhteessa ostopalveluun verrattuna omana toimintana tuotettava palvelu vastaa paremmin perheiden tarpeisiin.

TYÖPARITYÖ: Hyvin haastavissa tilanteissa olevien perheiden kanssa työskentely on kuormittavaa. Siksi työssä jaksamisen kannalta on keskeistä, että työtä tehdään työparina. Työskennellessään yksin työntekijä ei myöskään pysty riittävällä tasolla havainnoimaan ja refleктоimaan perheen tilannetta tavoitteellisen muutosprosessin eteenpäin viemisessä. Työntekijän tulee aktiivisesti reflektoida läpi palvelujakson, mitkä työn tavoitteet ovat ja miten tavoitteellinen työskentely etenee. Myös siksi palvelu tulee toteuttaa työparityönä.

TYÖN JATKUVA KEHITTÄMINEN & TYÖNOHJAUS JA KONSULTAATIO: Kun työn arjessa järjestetään rakenne oman työn refleктоimiselle ja kehittämiseksi, tämä edesauttaa työssä jaksamista ja omaan työhön sitoutumista. Työssä jaksamista tukevat myös työnohjauksen ja erityisalojen asiantuntijoiden konsultoinnin mahdollisuudet. KuPerKeikka-tiimillä oli säännöllinen konsultointi lastenpsykiatrian erikoislääkärin kanssa, joka tuki kuntoutuksen fokuksen ja tavoitteiden suunnittelua.

TYÖHYVINVOINNIN JOHTAMINEN: Työhyvinvoinnin johtamisen merkitystä lastensuojelussa ei voi korostaa liikaa. Kestävällä pohjalla olevan palvelutoiminnan edellytys on pysyvä henkilöstö. Työhyvinvointi liittyi pilotin aikana muun muassa toimiviin työvälineisiin ja työtiloihin, kokemuksesta laajempaan lastensuojelun työyhteisöön kuulumisesta sekä esimerkiksi työstä maksettavaan palkkaan. Näiden tekijöiden suhteen kohdattiin haasteita pilotin aikana.

5.2 Kuntoutuksen toteutus

INTENSIIVISYYS: Kuntoutus täytyy toteuttaa intensiivisellä työllä, jotta perheen arjesta syntyy riittävän syvä ja kokonaisvaltainen ymmärrys. Toimistossa toteutettavat tapaamiset eivät anna riittävästi kuvaa lapsen tai perheen tilanteesta. Tiivis työskentely on myös muutoksen aikaansaamisen edellytys, sillä se mahdollistaa luottamuksellisen yhteistyösuhteen muodostumisen perheen kanssa. Yhdessä vietetty aika on keskeinen luottamusta rakentava tekijä.

TAVOITTEELLISUUS JA MÄÄRÄAIKAISUUS: Perheille tulee kertoa selkeästi, että palvelussa on kyse määräaikaisesta jaksosta, jossa asetetaan kyseiselle ajanjaksolle saavutettavissa olevat tavoitteet. Tavoitteet määritetään yhdessä perheen kanssa ja niitä pilkotaan pienemmiksi viikoittaisiksi kokonaisuuksiksi. Tapaamiset sovitaan useaksi viikoksi eteenpäin selkeyttämään työskentelyn rakennetta perheelle.

KOKONAIVALTAISUUS & YHTEISTYÖ PERHEEN VERKOSTOJEN KANSSA: Perhekuntoutuksen jaksolla pyritään hahmottamaan perheen arjen elementit laaja-alaisesti. Keskeistä on, että työtä tehdään kaikissa lapsen arjen ympäristöissä. Ero- ja uusperheissä työskentelyä tehdään lapsen molemmissa kodeissa ja kartoitetaan aktiivisesti perheen läheisverkosto ja otetaan heidät mukaan työskentelyyn.

Perheen muut palvelut eivät jää tauolle kuntoutuksen ajaksi, vaan yhteistyö rakennetaan kokonaisuutena muiden palveluiden kanssa, jotta perheen tukena on myös perhekuntoutuksen päättyessä sopivat palvelut, eikä tuessa muodostu tarpeetonta päällekkäisyyttä. Lapsen arjen ympäristöjen, kuten koulun ja päiväkodin ammattilaisilla on tärkeää tietoa lapsen tilanteesta, jota tulee hyödyntää myös kuntoutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Työtä ohjaa ajatus siitä, että kuntoutus huomioi lapsen kokonaisen elämän.

Hyvin suurella osalla vanhemmista on oma psykiatrisen hoidon kontakti ja koordinoitu yhteistyö tämän hoitotahon kanssa on hyvin tärkeää. Perheen tarvitsemista palveluista muodostuu yksilöllinen monialainen tiimi toteuttamaan kuntoutusta.

TUEN JATKUVUUS INTENSIIVISEN JAKSON JÄLKEEN: Lastensuojelun ja sosiaalihuollon palveluiden rakenne asettaa haasteen tuen jatkuvuudelle kuntoutusjakson jälkeen. Muutoksen pitkäjänteinen ylläpito voi olla vaikeaa ja perheiden arjessa voi tulla uudelleen haasteellisia ajanjaksoja. Näissä tilanteissa jatkotyöskentely perheelle jo ennestään tutun työntekijän kanssa olisi nopein ja vaikuttavin tapa tukea perheitä. Nykyisessä rakenteessa työntekijät vaihtuvat tuen eri tasoilla, eikä tämä ole aina perusteltua asiakkaan näkökulmasta. Joustavuuden ja jatkuvuuden mahdollistavaa palvelutoimintaa tulisi edelleen kehittää.

5.3 Arjen toiminta

HUOLENAIHEIDEN KÄSITTELY & VOIMAVAROJEN JA TOIVON NÄKYVÄKSI TEKEMINEN: Lastensuojelun kontekstissa lapsen kasvua ja kehitystä vaarantavien ja perheen haasteisiin liittyvien tekijöiden yhteinen käsittely on edellytys muutokselle. Perheen on ymmärrettävä ne tekijät, joiden nähdään vaarantavan lapsen kehitystä. Ammattilaisten näkemyksen rinnalla on kuitenkin myös pysähdyttävä kuuntelemaan ja ottamaan vakavasti perheen omat huolet ja heidän kokemusmaailmansa. Näiden kysymysten käsittely luo työskentelyyn avoimuutta. Intensiivinen työskentely mahdollistaa luottamussuhteen, jossa asioita voidaan ottaa puheeksi ja käsitellä yhdessä. Ongelmien käsittelyn rinnalle on kuitenkin tuotava vahvasti myös perheen vahvuuksien ja voimavarojen esiin nostaminen ja kasvattaminen. Muutos mahdollistuu, kun perhe havaitsee asiat, jotka jo onnistuvat ja jotka antavat voimaa muutoksen tekemiselle.

PERHEEN OMAT TAVOITTEET JA KYKY RATKAISTA ASIOITA: Muutostyöskentelyssä keskeisenä ohjenuorana on, että pysyvien muutosten saavuttaminen edellyttää, että perhe löytää itse parhaat tavat ratkaista haasteensa. Ammattilaisen roolina ei ole antaa perheelle ohjeita oikealla tavalla toimimiseen tai haasteiden ratkaisemiseen. Olennaista on tukea perheitä itse pohtimaan, mitä erilaisia mahdollisuuksia on olemassa ja kokeilemaan tuetusti erilaisia ongelmanratkaisun keinoja.

RINNALLAKULKIJUUS JA YHDESSÄ TEKEMINEN: Perhekuntoutuksessa asioita opetellaan arjessa, yhdessä toimien. Työntekijän roolina on tukea perhettä muutoksessa ja pitää yllä toivoa ja uskoa muutoksen mahdollisuudesta ja itsenäisesti pärjäämisestä.

YHTEISTYÖ LAPSEN SOSIAALITYÖNTEKIJÄN KANSSA: Lastensuojelun kontekstissa yhteistyö lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa on tärkeää, sillä sosiaalityöntekijällä täytyy olla riittävästi tietoa lapsen ja perheen tilanteesta lapsen asioihin liittyvän päätöksenteon tueksi. Lastensuojelun suuret sosiaalityöntekijäkohtaiset asiakasmäärät asettavat haasteen tälle yhteistyölle, eikä yhteinen ymmärrys lapsen ja perheen tilanteesta aina rakennu parhaalla mahdollisella tavalla. Siksi tämän yhteistyösuhteen kehittäminen osana palvelutoimintaa on edelleen tarpeen.

6 Lopuksi

KuPerKeikka-pilotti osoitti, että lastensuojelussa on mahdollista toteuttaa palvelua, jossa hyvin haastavassakin tilanteessa olevat perheet sitoutuvat yhteistyöhön ja saavat apua. KuPerKeikka-jakson aikana saatiin mm. rakennettua riitaisten eroperheiden yhteistyötä toimivammaksi sekä selvitettyä ja ratkaistua lasten koulunkäynnin haasteiden taustatekijöitä. Ammatilliselta KuPerKeikka-työ edellyttää vahvaa luottamusta siihen, että perheet ovat asiantuntijoita omassa asiassaan ja että yhteistyötä rakennetaan perhettä kunnioittaen. Palvelussa asiakkaana olleet perheet nostivat keskeisiksi tekijöiksi ammatillaisen vuorovaikutustaidot ja huumorintajun.

Kuperkeikka-pilotin aikana kerättiin asiakaspalautetta (Liite 1) sekä lapsilta että vanhemmilta. Pilotissa todettiin, että asiakaspalautte on työntekijöille tärkeä työn kehittämisen ja työn palkitsevuuden elementti. Asiakaspalautteen perusteella (Liite 2) muutosmotivaation ja -kyvykkyyden keskeiset elementit toteutuivat palvelun arjessa hyvin. Vanhemmat kokivat ymmärtäneensä mihin asioihin kuntoutusjaksolla haetaan muutosta ja tunsivat myös tulleensa kuulluksi omissa asioissaan. He kuvasivat myös voimavarojensa lisääntyneen jakson aikana ja pystyneensä soveltamaan arkeen uusia taitoja.

Perheiden haasteet ovat monimuotoisia ja usein hyvin kasautuneita. Tämän vuoksi perhekuntoutuksen ammatillisen monialaisuuden toteutuminen on tärkeää. Perhekuntoutusta toteuttavassa tiimissä moniammatillinen rakenne luo monipuolisuutta. Kaikkea ei kuitenkaan tarvitse osata tehdä itse. Tärkeintä on hyödyntää perhekuntoutuksessa laajasti palveluverkoston yhteisen ja kokonaisvaltaisen kuntoutuksen toteuttamiseen. Näitä yhteistyön muotoja tulee vielä jatkossa kehittää. Palvelussa tulisi myös hyödyntää paremmin vertaistukea ja tuen jatkuvuutta esimerkiksi ryhmätoimintana intensiivisen kuntoutusjakson jälkeen. Myös yhteistyö lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa nähdään keskeisenä kehittämiskohteena.

Pilotin ja mallinnuksen päättyessä 12/2019 KuPerKeikka-tiimin jatkosta ei ollut varmaa tietoa, sillä Siun sote käynnisti lokakuussa 2019 yhteistoimintaneuvottelut vaikean taloudellisen tilanteen vuoksi. Mikäli KuPerKeikka ei saa jatkoa itsenäisenä tiiminä, pyritään kuntoutuksen työtettä ottamaan käyttöön muissa Siun soten lastensuojelun avohuollon palveluissa. Siun soten henkilöstöä koulutetaan myös systemisen lastensuojelun työmenetelmiin.

Pilotin kokemusten perusteella panostaminen lastensuojelun intensiivisen ja kotona tehtävän työn toteuttamiseen kannattaa. Näyttää siltä, että lastensuojelun asiakkuuden varhaisessa vaiheessa tarjottava intensiivinen tuki lyhentää tuen tarpeen kestoa. Panostus intensiiviseen työhön kannattaa myös henkilöstön näkökulmasta. Kotiin vietävä intensiivinen perhekuntoutus on työntekijän näkökulmasta vaativaa, mutta myös palkitsevaa työtä. Kun työntekijälle mahdollistetaan riittävä aika muodostaa tavoitteellinen ja luottamuksellinen yhteistyösuhde perheen kanssa, myös sitoutuminen työhön kasvaa.

Liite 1: Asiakaspalautelomake

Vanhemman palautelomake: Siun sote haluaa kuulla asiakkaidensa palautetta palveluistaan, sillä palautteen avulla palveluita voidaan kehittää paremmiksi. Toivomme, että vastaat alla oleviin väittämiin KuPerKeikka perhekuntoutuksen palvelusta oman kokemuksesi mukaisesti.

PERHEKUNTOUTUKSEN ALOITUS	1 Täysin eri mieltä	2 Jonkin verran eri mieltä	3 Melko samaa mieltä	4 Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Saimme tarpeeksi tietoa KuPerKeikasta ennen ensimmäistä tapaamista.					
Ohjaajat kertoivat minulle riittävästi toimenkuvas- taan ja työskentelyn tavoista tapaamisten alettua.					
Minä koin tarpeen saada muutosta perheemme tilanteeseen.					
KuPerKeikka jakso alkoi perheellemme oikeaan aikaan.					

KOKEMUKSET PERHEKUNTOUTUKSEN JAKSOSTA	1 Täysin eri mieltä	2 Jonkin verran eri mieltä	3 Melko samaa mieltä	4 Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
KuPerKeikan ohjaajat ovat olleet hyvin tavoitettavissa.					
Olen pystynyt puhumaan itselleni ja perheelleni tärkeistä asioista KuperKeikan ohjaajalle.					
KuPerKeikan ohjaajat ovat suhtautuneet kotiimme ja perheeseemme kunnioittavasti ja arvostavasti.					
Olemme etsineet ratkaisuja arjen tilanteisiin yhdessä ohjaajien kanssa.					
Perheemme läheisverkosto on huomioitu työskentelyssä.					
Perheemme muu verkosto (koulu, psykiatria...) on huomioitu työskentelyssä.					
Minua on kuunneltu ja kokemani ongelmat on otettu vakavasti.					

	1 Täysin eri mieltä	2 Jon- kin verran eri mieltä	3 Melko samaa mieltä	4 Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Jakso on vastannut odotuksiani.					
Minulla/perheelläni on ollut onnistumisen kokemuksia KuPerKeikka jakson aikana.					
Tapaamiset ovat olleet kiireettömiä ja keskustelulle ja tapaamisille on varattu riittävästi aikaa.					
KuPerKeikan tapaamiset ovat olleet kuormittavia.					
KuPerKeikan työskentely on tuntunut enemmän kontrolloinnilta kuin tuelta.					
KuPerKeikan työmenetelmät olivat meidän perheellemme sopivia. (Vahu, verkostokartta, vanhemmuuden roolikartta yms.)					

PERHEKUNTOUTUKSEN TAVOITTEET JA VAIKUTUKSET	1 Täysin eri mieltä	2 Jonkin verran eri mieltä	3 Melko samaa mieltä	4 Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Minulle on ollut selkeää, mihin asioihin haetaan muutosta.					
Perhekuntoutuksessa asetetut tavoitteet olivat mielestäni saavutettavissa.					
Perhekuntoutuksessa asetetut tavoitteet ovat toteutuneet.					
Perhekuntoutuksen aikana perheemme halu muutokseen on vahvistunut.					
Olen pystynyt siirtämään jakson aikana oppimiani asioita arkeen.					
Suhtaudun perheeni tulevaisuuteen luottavaisin mielin.					

Palautetta ja kehittämissuhteita perhekuntoutus KuPerKeikan työntekijöille:

Lapsen palautelomake: Perheesi on ollut mukana KuPerKeikka perhekuntoutuksessa ja olette jutelleet ja tehneet asioita yhdessä KuPerKeikkalaisten kanssa. Haluaisimme kuulla, mitä mieltä olet tapaamisista ja perheesi tilanteesta.

KuPerKeikan ohjaajat ovat kertoneet minulle, miksi he käyvät kotonaamme.					
Perheeni aikuiset ovat kertoneet, miksi KuPerKeikka perhekuntoutus on käynnissä					
Olen jännittänyt KuPerKeikan tapaamisia.					
Olemme tehneet yhdessä KuPerKeikan työntekijöiden kanssa mukavia asioita.					
KuPerKeikan työntekijä on kuunnellut minua.					
Olen huomannut, että KuPerKeikan aikana perheessämme on tapahtunut hyviä muutoksia.					
Olemme tehneet enemmän asioita yhdessä perheenä KuPerKeikka perhekuntoutuksen aikana.					
Perheessäni on ollut vähemmän riitoja KuPerKaikan jakson aikana.					
Minusta kotona on hyvä olla.					

Kerro vielä omin sanoin, mistä olet pitänyt KuPerKeikan tapaamisissa:

Onko jokin KuPerKeikan tapaamisissa ollut ikävää?

Mitä terveisiä haluaisit lähettää työntekijöille?

KIITOS PALJON VASTAUKSISTASI!

Liite 2 Kooste asiakaspalautteista

Vanhemmat (N 16)

KYSYMYKSET	Täysin eri mieltä (%)	Jonkin verran eri mieltä (%)	Melko samaa mieltä (%)	Täysin samaa mieltä (%)	En osaa sanoa (%)	YH-TEENSÄ
Tarpeeksi tietoa KuPerKeikasta ennen ensimmäistä tapaamista.	0 %	31 %	38 %	31 %	0 %	100 %
Ohjaajat kertoivat riittävästi toimenkuvastaan ja työskentelyn tavoista.	0 %	6 %	31 %	63 %	0 %	100 %
Koin tarpeen saada muutosta perheemme tilanteeseen.	0 %	13 %	44 %	44 %	0 %	100 %
Jakso alkoi perheellemme oikeaan aikaan.	6 %	19 %	19 %	56 %	0 %	100 %
Ohjaajat ovat olleet hyvin tavoitettavissa.	0 %	0 %	6 %	88 %	6 %	100 %
Olen pystynyt puhumaan itselleni ja perheelleni tärkeistä asioista ohjaajalle.	0 %	0 %	13 %	88 %	0 %	100 %
Ohjaajat ovat suhtautuneet kotiimme ja perheeseemme kunnioittavasti ja arvostavasti.	0 %	6 %	0 %	94 %	0 %	100 %
Olemme etsineet ratkaisuja arjen tilanteisiin yhdessä ohjaajien kanssa.	0 %	0 %	19 %	81 %	0 %	100 %
Perheemme läheisverkosto on huomioitu työskentelyssä.	6 %	0 %	31 %	56 %	6 %	100 %
Perheemme muu verkosto (koulu, psykiatria...) on huomioitu työskentelyssä.	0 %	0 %	19 %	81 %	0 %	100 %
Minua on kuunneltu ja kokemani ongelmat on otettu vakavasti.	0 %	6 %	13 %	81 %	0 %	100 %
Jakso on vastannut odotuksiani.	0 %	13 %	47 %	40 %	0 %	100 %
Minulla/perheelläni on ollut onnistumisen kokemuksia jakson aikana.	0 %	0 %	44 %	56 %	0 %	100 %
Tapaamiset ovat olleet kiireettömiä ja keskustelulle ja tapaamisille on varattu riittävästi aikaa.	0 %	6 %	25 %	69 %	0 %	100 %
Tapaamiset ovat olleet kuormittavia.	50 %	25 %	19 %	6 %	0 %	100 %
Työskentely on tuntunut enemmän kontrolloinnilta kuin tuelta.	56 %	38 %	6 %	0 %	0 %	100 %
Työmenetelmät olivat meidän perheellemme sopivia.	0 %	6 %	50 %	44 %	0 %	100 %

	Täysin eri mieltä (%)	Jonkin verran eri mieltä (%)	Melko samaa mieltä (%)	Täysin samaa mieltä (%)	En osaa sanoa (%)	
Minulle on ollut selkeää, mihin asioihin haetaan muutosta	0 %	13 %	25 %	63 %	0 %	100 %
Perhekuntoutuksessa asetetut tavoitteet olivat mielestäni saavutettavissa.	0 %	0 %	31 %	69 %	0 %	100 %
Perhekuntoutuksessa asetetut tavoitteet ovat toteutuneet.	0 %	19 %	44 %	38 %	0 %	100 %
Perhekuntoutuksen aikana perheemme halu muutokseen on vahvistunut.	0 %	6 %	31 %	63 %	0 %	100 %
Olen pystynyt siirtämään jakson aikana oppimiani asioita arkeen.	0 %	6 %	50 %	38 %	6 %	100 %
Suhtaudun perheeni tulevaisuuteen luottavaisin mielin.	0 %	6 %	19 %	75 %	0 %	100 %

Lapset (N 10)

KYSYMYS	Täysin eri mieltä (%)	Jonkin verran eri mieltä (%)	En samaa enkä eri mieltä (%)	Melko samaa mieltä (%)	Täysin samaa mieltä (%)
KuPerKeikan ohjaajat ovat kertoneet minulle, miksi he käyvät kotonamme.	11	0	11	0	78
Perheeni aikuiset ovat kertoneet, miksi perhekuntoutus on käynnissä.	0	0	14	11	78
Olen jännittänyt KuPerKeikan tapaamisia.	44	0	0	44	11
Olemme tehneet yhdessä KuPerKeikan työntekijöiden kanssa mukavia asioita.	0	11	0	44	44
KuPerKeikan työntekijä on kuunnellut minua.	0	0	22	22	56
Olen huomannut, että KuPerKeikan aikana perheessämme on tapahtunut hyviä muutoksia	0	11	0	33	56
Olemme tehneet enemmän asioita yhdessä perheenä KuPerKeikka perhekuntoutuksen aikana.	0	0	50	13	38
Perheessämme on ollut vähemmän riitoja KuPerKeikan jakson aikana.	11	0	22	33	33
Minusta kotona on hyvä olla.	0	0	0	11	89